

Max Brod On Franz Kafka (English Subtitles)

This is an interview with Max Brod, Kafka's longtime friend and literary executor.

After Kafka's death, Brod refused to comply with Kafka's instructions to burn most of his work, instead seeing many of Kafka's texts to first publication.

Hunter S. Thompson: His Last Shotgun Art. No More Fear And Loathing In Woody Creek.

Uncle Duke

From: Gary Trudeau -
Doonesbury

Hunter S. Thompson, the counter culture 'gonzo' journalist, died on February 20, 2005 by a weapon of his choice. The inventor of Shotgun Art and Shotgun Golf fatally shot himself at his Owl Creek farm in Woody Creek, Colorado. He was 67. 'Prince of Gonzo' he called himself, 'Doctor Gonzo', 'Doctor of Journalism',

'Outlaw Journalist', 'Doc', 'The Duke': Hunter Stockton Thompson (Louisville, Kentucky, 1939).

Rock star of the written word.

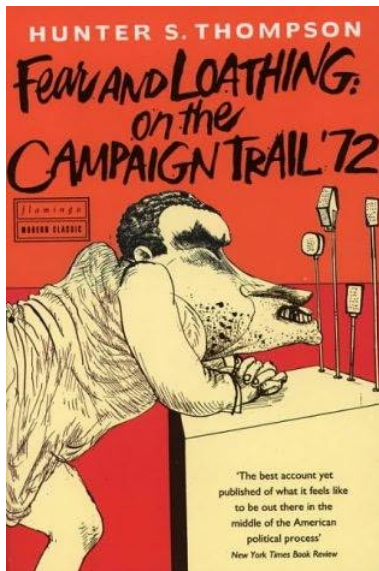
And as with rock stars meeting one is never an easy task. But we managed, once, after endless waiting and drinking our way into the local bar, The Woody Creek tavern. The sun was already sinking behind the Rocky Mountains, bathing the area around the Tavern in a chill and cheerless light, when finally the great Doctor made his appearance. Five in the morning would have been a more appropriate time.

Word had it that Thompson was burned out. That, battle weary, he'd given up on the Gonzo cause. Gonzo comes from the French-Canadian word *gonzeaux* which means something along the lines of shining path. Hunter Thompson was that path; the only fully fledged grand master of Gonzo. His Gonzo style was often confused with New Journalism, made famous by Tom Wolfe and Gay Talese. But that is quite incorrect. Wolfe and the like attack the truth with the techniques of the novelist. They lose themselves in the minds of their subjects. Thompson lost himself in his own mind, and traced only his own madcap, hallucinatory journey through the many events in his stories. "It's essentially a 'what if'," as P. J. O'Rourke, another Rolling Stone celebrity, quoted Thompson.

The style evolved in 1970 when he failed to meet a deadline and in blind panic sent in his notes instead. They were greeted with cheers. The article '*The Kentucky Derby is Decadent and Depraved*' appeared in Scanlan's Monthly in June 1970. An inflammatory story apparently written at one sitting. It covers the horse race, the failure of the American Dream and, of course, Richard Nixon. Because Gonzo is not just a style of journalism, it is a battle for the preservation of Freedom and the American Dream. The Gonzo cause. And that is inextricably bound up with politics.

The basis for his political involvement was formed in 1968. A year earlier Thompson had published '*Hell's Angels: The Strange and Terrible Saga of the Outlaw Motorcycle Gangs*', and the book had caused considerable upheaval. Editors of the most famous magazines were queueing up to hire him.

That year the magazine Pageant gave him an assignment to write a piece about Nixon's political resurrection. (Nobody expected him to return to the political arena after his defeat by Kennedy in 1960.)

Having arrived in New Hampshire, where Nixon was campaigning, it turned out to be impossible to speak to the man in person. Nixon had instructed his staff that he would not speak about Vietnam or political campus demonstrations. No, the furthest he would go was to talk to an insider about football. While the Republican candidate was preparing for the drive to the airport, a campaign worker remembered that Thompson knew all there was to know about sport. He and he alone was allowed to come along. Nixon had the edge on him with his knowledge, but Thompson could respect that.

Nevertheless, the two could never get along from that moment on. More to the point, Thompson found his journalistic *raison d'être*, although neither of the two realised it at the time. In the July issue of *Pageant* 1968 the article appears "*Presenting: The Richard Nixon Doll*".

In August of that year Thompson was present at the historic Democratic Convention in Chicago. A pitched battle between police and anti-Vietnam demonstrators broke out outside the convention hall. In the confusion Thompson fell through a glass door and was injured. Weeks later he still could not speak about the incident without bursting into tears: his faith in politics had been irrevocably damaged. He realised the futility of national politics and decides, from that moment on, to concentrate solely on his own home ground: what had been personal became political. "I went to the Democratic Convention as a journalist, and returned a raving beast," he announced.

'It was the built-in blind spots of the Objective rules and dogma that allowed Nixon to slither into the White House in the first place,' the Doc wrote a quarter of a century later in '*He was a Crook*', the obituary he penned for Nixon from Woody Creek upon the man's descent into hell. 'He looked so good on paper that you could almost vote for him sight unseen. He seemed so all-American (...) that he was able to slip through the cracks of Objective Journalism. You had to get Subjective to see Nixon clearly, and the shock of recognition was often painful.'

The Tavern was Thompson's home base. It is a wooden construction that wouldn't look out of place in a road-movie. Outside, above the door, a stuffed wild boar replete with yellow spectacles and decorated with coloured lights inspects the clientele. Next door to the Tavern is the post office and apart from that there's no

more to Woody Creek than a few substantial remote wooden houses and a trailer camp. The Tavern is Woody Creek. It's a ten minute drive to the airfield serving the fashionable ski-resort Aspen, frequented mostly by private jets.

Inside there is a pleasantly decadent atmosphere. You're conspicuous wearing anything other than a lumberjack shirt and cap. Both men and women walk around in cowboy boots and all the regulars appear to have accepted postponement of their own American Dream. Comfort is to be found in the whining country music continually blaring out of the loudspeakers. And in the booze, of course. The walls are filled with newspaper cuttings and photographs, paintings of wild-west scenes, an enormous stuffed shark, pictures of legendary baseball players and postcards from every corner of the world. At the back there's a pool table. From one end of the ceiling to the other there's a string from which hang hundreds of little pink pigs. At the bar, folk speculate amusedly about how long the Doc has to go in this far from perfect existence, the wildest stories circulate concerning both his liver and his nose cartilage.

And stories about Thompson are what keep and maybe will keep the Tavern running: dozens of Doc-heads visit this structure every year, hoping to catch a glimpse of their hero, mostly in vain. There's even a Doc-corner decorated with pieces of text from the Rolling Stone, the rock magazine that published many of his searches for the Dream; and assorted articles from the local press and dozens of snapshots. At the bar they will, swear Thompson was quite prepared to shoot trespassers on his property. The Thompson-corner is dominated by the famous photograph that Annie Leibovitz took of him in 1987: Hunter stretched out on a Harley Davidson, his eyes fixed thoughtfully heavenward behind his dark pilot's glasses, short trousers, white knee length socks, and tennis shoes, taking a drag on a Dunhill in a cigarette holder wedged between his thin lips.

We had brought a bottle of Chivas Regal for the special occasion. One of his favourites. We would've gladly brought him some skunk, but were afraid the American authorities wouldn't have let us get away with it. A fear encouraged by Thompson himself, he had a healthy respect for the American customs officers. In the hilarious title story of his book *'The Great Shark Hunt: Strange Tales from a Strange Time. Gonzo Papers Vol.I'* he went to Mexico in 1974 for Playboy to cover the cruise and international fishing tournament at Cozumel. As he had hidden a quantity of drugs left over from another story in a nearby hotel, the assignment appealed to him. Together with his friend Yail Bloor Thompson leaves for Mexico, where the two are quickly bored to death after just a day and a half on a boat. But then things began to liven up, parties, enormous quantities of drink, coke, LSD, and speed. After a short time they didn't know whether it was day or night. Mostly night. They were not there for the fishing although they did make one valiant attempt in the struggle between man and shark. The sharks were nowhere to be found. Thompson and Bloor decided it was time to flee the picturesque town of Cozumel leaving a trail of unpaid bills behind them.

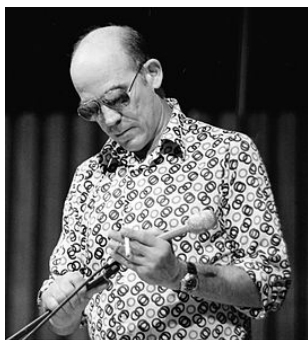
" There's only two things I've never done with drugs: sell them or take them through Customs," Thompson confessed to Bloor on the flight to Denver. Bloor couldn't believe his ears, knowing the lethal amount of pills and powders contained in Hunter's suitcase.

The first stop was Monterrey, Texas. And the nearer they got, the more it began to dawn on Thompson that Texas does not go easy on drugs smugglers. He had a brilliant idea, they would eat all the drugs. After a few mescaline tablets, six LSD tablets, one and a half grammes of pure cocaine, four joints, ten speed pills and some MDA (the hallucinatory little brother of MDMA or XTC, - ed.) they stumbled out of the aeroplane.

At the bar the two friends calmed themselves with a few margaritas laced with tequilla. The mist cleared. All of a sudden they heard their names announced over the loudspeakers. Blind panic overcame Bloor. He stood in the toilet trying to piss, snort coke and smoke a joint all at the same time. Thompson was lost in an apocalyptic vision, sees officers walking towards him and is convinced that he'll

spend the next few years rotting in jail. To soften the blow he washed down the last few speed tablets and the two of them amble towards the gate.

They got to the next stop, San Antonio, one of the most heavily guarded airports in the United States. Just as he was haggling with a customs officer about the amount of tax to be paid on their bottles of tequilla, four orange balls of hallucinatory powder tumble out of Thompson's trouser pocket. Bloor started to giggle uncontrollably. The Doc stayed cool: he bends down, picks the balls up, and puts them nonchalantly back in his pocket. He ended the Playboy story saying: "(..) nobody with even latent inclinations to use drugs should ever try to smuggle them."

Hunter S. Thompson

Photo:

en.wikipedia.org

The crowd raised hands and clenched fists as a greeting when Thompson stepped into the Tavern. He returned the welcome, stood for a moment soaking up the attention triumphantly and then strode over to his corner. His movements seemed exaggerratedly controlled, like those of an old man. His clothing set him apart from the rest of the clientele: a silver coloured jacket with insignia, fingerless gloves, a glass of gin in one hand, cigarette holder in the other and the famous Confederate cavalry hat on his head, the style he'd been wearing since junior school. Readers of Garry Trudeau's comic strip *Doonesbury* will still recognise him immediately. *Doonesbury* is modelled on the Doc - short trousers, knee-length socks, cigarette holder - and to the great annoyance of the Doc he didn't receive one cent for it. Meanwhile whole generations grew up thinking that Thompson is imitating a comic strip character.

Thompson pushed the Chivas to the side of the table and raised a hand to place

an order. Beer. He was once at a table with former Democratic presidential candidate George McGovern and his wife and ordered two margaritas, a glass of wine and a bottle of beer. When the waiter remarked that he'd ordered four drinks for three people Thompson said: "Bring me the goddamned drinks! I don't know what these bastards want."

Thompson searched through his pockets, looking for a lighter.

"Smoking in the Tavern is not allowed," he told us, but for him they make an exception. He had brought some marijuana with him and put it on the table. According to E. Jean Carroll's schedule in "*The strange and savage life of Hunter S. Thompson*" it's time for a joint. Carroll recorded that Thompson would usually rise at 3 p.m. with a Chivas and a Dunhill and go to sleep at 8 a.m. only after a hot tub.

A tight schedule, if slightly unusual. He could fly into a rage if the newspaper or his Chivas would not be at hand. As the great love of his life Sandy, long since his ex and mother of his son Juan Fitzgerald found out the hard way. In 1972 Thompson was told that he had only a year to live and since then his name has ranked high in The Death Game - a morbid game in the U.S. in which players bet on the list of deaths in The New York Times. All bets are off now. Ralph Steadman, his friend and illustrator was already doing sketches of Hunter's liver years ago, as the man was long overdone, as he said.

What are you up to these days, we asked him.

"Polo, he said. "I'm a sportsman, you know. I'm busy writing a book: '*Polo is my Life*'. "The first reports of this project date from 1967 and the title kept on cropping up in interviews and reviews ever since. It was one of many unfinished projects he took upon the last ten years of his life. "It's about sex and treachery. Betrayal. One hundred percent fiction. All Gonzo inspiration."

Smiling, he fished a scorched black hash-pipe from his jacket pocket and a lump of hash as big as a ping-pong ball. Thompson didn't speak, he issued grunts. Staccato. It sounds like offended muttering. "This is a personal thing", he said. "I can smoke here. It's not against the law." But then, from behind the bar an enormous redneck walked menacingly towards us and asked Thompson with no uncertain insistence not to smoke. He ostentatiously took a few more draws on the cigarette and put it out.

In most of Thompson's stories and articles he invoked a certain 'Bubba', a person who stood for all Doc-heads, readers and fellow fighters for the Gonzo cause.

Bubba looks sadly on, just like Thompson, as the American Dream is slowly but surely dismembered. And neither Bubba nor the verbal violence that Thompson brought to bear in his reports could do a thing about it. One of the bubba's is Bob Braudis, long time sheriff of the Pitkin County. He was around in 1970 when Thompson as leader of the Freak Power Party made his bid for the title. Thompson had fled Haight-Ashbury, the hippie-mecca of San Francisco where Rolling Stone had sent him, at the time of his political awakening, in 1968. He sought sanctuary in Woody Creek.

Thompson fought his campaign from the Jerome Bar, the oldest bar in Aspen where even now the Freak Power Party's election poster still has pride of place above the bar. It shows a giant sheriff's star and in that the party's insignia: a clenched fist with a thumb on both sides. Later the Gonzo insignia. The second item in his manifesto: changing the town's name from Aspen to Fat City. He wanted to prevent that the whole valley should fall into the hands of property-speculators and greed-heads. Once he was in office, Thompson promised, he would reserve a number of days in the week for 'psychedelic experiments'. His opponent, Carroll Whitmire, had crew-cut hair, like all the all-American-boys. Thompson therefore decided to shave his head completely bald in order to be able to refer to Whitmire as 'my long-haired opponent' in debate.

Thompson stuck to journalism, mercifully, he fell 468 votes short of victory. A close shave, but they have never shaken him off completely: he was long active in local politics, and was almost single-handedly responsible for the fact that the planned extension of the local airfield had been postponed for more than 25 years. Thompson quoted Dostoievski on the subject: "Democracy is the art of controlling your environment." Braudis said the same thing to us: "The Gonzo cause for me is freedom from control, intellectual freedom. Enlightenment. Give somebody a little power and he will become a nazi. The United States are heading that way: The United States of Control."

Thompson lit yet another Dunhill, threw his Zippo in the air and caught it, mid-air. "Look, I'm not drunk..." An old trick, a similar incident was described in *'Fear and Loathing: The Terrible Saga of Hunter S. Thompson'* a biography written by Paul Perry. With a few Rolling Stone colleagues in 1972 Thompson threw his sunglasses above his head and caught them mid-air in order to prove to a police officer that he couldn't possibly be drunk. He was allowed to drive on, despite the clearly visible bottle of Wild Turkey and the reek of mescaline and bourbon.

Thompson's Gonzo pieces in the Rolling Stone magazine had brought them recognition and increased circulation. So it was that he was sent out to Las Vegas by the magazine. It culminated in his best-known and best-selling book *'Fear and Loathing in Las Vegas'* (1971). In that book he described an incident where a traffic-cop stopped him and emptied the can of Budweiser Thompson had been drinking onto the road.

"It was getting warm anyway," Thompson had remarked. At least ten more cans lay baking in the sun on the back seat of the Great Red Shark - his Chevrolet convertible. Same trick, same result, he was given a warning and allowed to drive on. The book was turned into a movie by director Terry Gilliam and with Johnny Depp as Thompson. They spent hours together improving their shotgun capabilities in Thompsons backyard. Depp will also play the main character in *The Rum Diary*, named after Thompson's novel published in 1998.

In *'The Proud Highway'* Thompson published his letters from 1955 until 1968. "They go back a long time," he said, "from when I was some bezirk kid." Little Gonzo stood crying in front of the judge that year. Together with two rich young friends he had been caught stealing. The judge sentences him to sixty days in a youth prison. After that he was to report to the army or a special school. The sentence came eleven days before the final exams at high school. Thompson was never to get that diploma. His little rich friends got off scott-free.

The sentence had a powerful effect on him and provided his anger and hatred of authority with enough fuel for the next forty years. He followed a correspondence course in the Jefferson County Jail and made a start on his literary career. After thirty days he was released on good behaviour and reports immediately to the air

force, where he weeded himself a job as sports journalist.

Thompson: "Nobody was prepared for the letters that I had. For a reason I saved them all. I didn't care much. Until my son and a bunch of strangers read my letters in front of me. Until '68 ordinary letters, after that I started to write politically.

"7000 pages were delivered to Random House. That was after the first cut. They have pictures at Random House, like this high, 3, 4 feet. Maybe three or four volumes, I don't know yet. Insane." In 2000 the second volume was published, *'Fear and Loathing in America'*, with the letters from 1968 unto 1976.

The Duke turned to other matters, once more. He wanted to fill the hash-pipe, but noticed the sheriff coming in. "Shit. It's too much for the pipe." The fuss is extraordinarily awkward, touching. As the sheriff came in Thompson slipped past him out of the door out to his car.

Thompson sat huddled in his jeep and smoked the pipe at his leisure, looking out at the wild boar with the yellow spectacles. The sheriff glanced out at the jeep, saw wisps of smoke coming out of the opened windows and said: "Hunter has been in the booking room, but he never spent the night and I doubt that he ever will. There are some misconceptions about Hunter. He only drinks when he's awake, but he doesn't get drunk. I've been there with him. In a three-hour-period I drink way more than he does. Over 24 hours he'll drink way more. He is a professional drinker but he never loses his equilibrium, he's always centred. He is a very intelligent man, doing what he is good at. Writing and drinking."

Thompson enjoyed every inch of the road that took us to his ground: Owl Farm, his house in the hills. Flat out, braking at the last possible moment, using the verge as a continuation of the road. In short the style of driving he propagated in *'Fear and Loathing in Las Vegas'*:

'The thing to do-when you're running along about a hundred or so and you suddenly find a red-flashing CHP-tracker on your trail-what you want to do then is accelerate. Never pull over with the first siren-howl. Mash it down and make the bastard chase you at speeds up to 120 all the way to the next exit. He will follow. But

he won't know what to make of your blinkersignal that says you're about to turn right.

‘This is to let him know you’re looking for a proper place to pull off and talk... keep signaling and hope for an off-ramp, one of those uphill side-loops with a sign saying “Max Speed 25”... and the trick, at this point, is to suddenly leave the freeway and take him into the chute at no less than a hundred miles an hour.

He will lock his brakes about the same time you lock yours, but it will take him a moment to realize that he’s about to make a 180-degree turn at this speed... but you will be ready for it, braced for the Gs and the fast heel-toe work, and with any luck at all you will have come to a complete stop off the road at the top of the turn and be standing beside your automobile by the time he catches up.’

Before we knew it we passed the gate to Owl Farm. Thompson summoned us to stick to the rules and pointed to the battle-scarred gun-mount in front of the house. All around lay dozens of empty shells. On the vast lawn around the house a satellite dish lies abandoned where it blew off the roof. Also there were a number of bullet riddled barrels. Here the sportsman practiced his famous shotgun art. This is an art form, of which he is the only exponent: shooting at posters and paintings and golfballs, preferably representing people he hates. It all began when he ordered an enormous pile of J. Edgar Hoover posters and used them as targets, shortly after his arrival at Owl Farm.

‘If it doesn’t explode, it’s not art,’ is a well known saying of his. Doc-heads will pay \$10,000 for a shotgun piece. In the shed adjacent stood the famous car: the Great Red Shark. The view was heavenly: mountains and valleys.

With ill-concealed pride Thompson showed us the way to the peacock pen: a glass partitioned outer room of his house, the floor covered in straw, and on this are two wooden cages. A few peacocks were woken from their lethargy, one even spread its tail feathers. “Home at last,” the Doc shouted at them. “Sleep tight.”

Together with the ever-present Bubba we stepped into the house. Braudis remembered the time there was a note on the door saying, “Good morning, I’ve shut myself in the nuts and am unable to come to the door this time for reasons too strange to explain except in crude medical terminology. So therefore, stay away from this door until noon. Do not knock on this door or any other. Do not attempt any form of entry until noon. Thank you. Please wake me at two pm. Best wishes, Hunter S. Thompson.”

“Welcome to Owl Farm” Thompson said, once inside.

He commenced with a routine tour and the first thing we noticed is a framed pair

of gold painted boxing gloves. According to the inscription they are the gloves Mohammed Ali wore in the fight for the World Heavyweight Championship against Joe Frazier on 8th March 1971 in Las Vegas. He was a big fan of Ali, even if only because Cassius Clay was born in Louisville. Thompson followed Ali in 1974 to Kinshasa in Zaïre, where Ali is to fight George Foreman. With an advance of \$25,000 in his pocket, Thompson is to report on the world-title fight for Rolling Stone. The piece was never written. He went through the money in ten days, according to Ralph Steadman the English artist who illustrated so many of Thompson's books with his own characteristic drawings.

"I gave the tickets away Ralph," Thompson barked at Steadman when he asked in panic where the tickets to the fight were. "I told you, I didn't come all this way to watch a couple of niggers beat the shit out of each other?" He was floating naked on an air mattress in the hotel swimming pool, stoned and scattering marijuana all over the surface of the water.

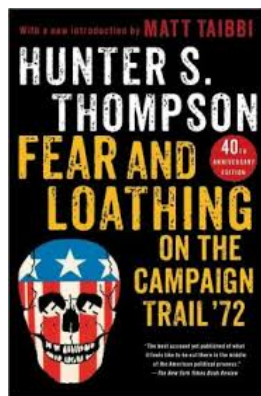
The interior of his house was reminiscent of the style of the seventies: dark brown, bits and pieces everywhere, hippie-chic. In our efforts to keep up with Hunter we almost knocked over the skeleton of a buffalo. A cloth is draped over it and a spear stuck into the middle. Next to that a small table with a twisted cactus upon which a wajang puppet is stuck. Along the window - which looks out onto the peacocks - a row of LP's. Thompson always plays music when he's writing. Loud. Two enormous loudspeakers bear silent witness. The Doc wrote *'Fear and Loathing in Las Vegas'* on dexedrine and the rhythm of the songs of J. J. Cale and The Rolling Stones' *Beggar's Banquet*. A side-room of about twenty five square metres looked like an organised disaster area, a merger between a natural history museum and a sport school. From a dartboard Nixon's mug looked out, there was a Mickey Mouse shot through with bullet-holes, stuffed pheasants, a fox, another skeleton, an Indian headdress, an FBI cap, his polo-gear, the head of a bison and in amongst all this his keep-fit apparatus.

Thompson: "I am a sportsman, you know."

"This is what you have been waiting for, the big moment," he announced. "We are about to invade the kitchen. The crisis centre."

It turned out to be a veritable junk shop filled with political paraphernalia, badges, convention stickers, the Stars & Stripes, bundles of papers piled high, folders and photographs of politicians. The walls were completely covered with newspaper cuttings, letters, congratulations on Thompson Day (18th July), a large film poster of a grinning Bill Murray with shotgun, (Murray played Thompson in

the film *'Where the Buffalo Roam'* in 1980, with music by Neil Young), and a series of photographs of a typewriter being given the shotgun treatment.

Thompson moved straight over to the spot where, hovering between despair and euphoria, he had spent decades of his life. Here on a stool in the corner between the sink and a raised wooden surface that passes for a breakfast bar in other households, he wrote the masterpieces which until this very day undermine the respect that Americans have for national politicians. In *'Fear and Loathing: On the Campaign Trail 1972'* (covering the election battle between Nixon and George McGovern) he carved up Richard Milhous Nixon so effectively that the then still reigning president carries a moribund odour long before his forced resignation from office.

When *'The Great Shark Hunt'* came out in 1979 the Doc was already a living legend. But then it seemed to go quiet at Owl Farm. The Doc missed a few deadlines and the story went that he'd abandoned the Gonzo cause, that he wasn't up to it any more. But with *'Generation of Swine. Gonzo Papers Vol.2: Tales of Shame and Degradation in the '80's'* (1988) and *'Songs of the Doomed. Gonzo Papers Vol.3: More Notes on the Death of the American Dream'* (1990) Thompson showed that he was still keeping a watchful eye on his own backyard and the rest of America. And what he saw did not please him at all. As far as the eye could see, yuppies, greed, lies and deceit. It filled him with fear, and loathing.

In the last decade or so the Gonzo style was back to where it started. The tens of thousands of words he once needed to calm the war that was being waged in his head, had been decimated to core texts and drawings on fax paper. Just like the notes he sent to Pageant in 1970. Gonzo in its purest form. Beside him the fax rattled and spewed continually. At the most impossible hours he filed attacks and advice to the White House, his neighbours or to the brother of Ted Turner (CNN). His contacts were still good. His statements razor sharp. His book *'Better than Sex. Confessions of a Political Junkie, Gonzo Papers 4'* (1994) is a collection of these faxes. That is exactly how they are reproduced in the book and in the Rolling Stone and The San Francisco Examiner.

Bill Clinton owed his first term as president at least in part to Thompson, or rather to the hate that the Doc felt for George Bush. 'George Bush looked more and more like some kind of half-eaten placenta left behind at the birth of Ronald

Reagan,' Thompson noted of the then president. Thompson visited Little Rock and was intrigued by Clinton's strategy of entering into discussion about allegations of infidelity even whilst campaigning: "I did not like Bill Clinton until the Gennifer Flowers story came out - his adversity got me interested."

What really drew him to the Democratic camp was that Clinton had tried to get out of national service at the time of Vietnam. The disappointment started with Clinton's statement that he hadn't inhaled the joint. "That's when I should have realized that he is fake."

He took a swig of his Chivas and admitted gallantly: "The idea of democracy in the United States starts to falter. I have lost the idea ever to see a decent human being take office in the White House. We are running against people, not for people. That's not healthy for democracy. The calling of people that run for office in this country is going down drastically since 1972. That year was the hallmark of the American Lifestyle."

Hidden away on Owl Farm he spent decades at his most hated opponent's deathbed, Richard Nixon. The Gonzo Papers read like one long stretched out obituary. When the man's final hour actually came in 1994 Thompson saw all the rats crawl out of their holes one last time. He smoked them out.

"Read this." He laid out a passage from *'Better than Sex'* in front of us: 'Nixon was so aggressively evil that he almost glowed at night. He gave no mercy and expected none. He was fun. Get me the text. I wanna hear it.' It is the text of Thompson's obituary of Nixon, the single most quoted article in almost thirty years of Rolling Stone. Thompson presented it like a painting ready for its shotgun treatment. The author seemed to miss his principle enemy, as if when Nixon died a part of him died too. "Richard Nixon was the real thing, and I will miss him for the hideous clarity that he brought to my understanding of American politics. He brought out the best in me, all the way to the end, and for that I am grateful to him.

He settled down to listen carefully, poured himself another Chivas and said: "This is all you have to know about political journalism. I can add nothing to it."

'Some of my best friends have hated Nixon all their lives. My mother hates Nixon, my son hates Nixon, I hate Nixon, and this hatred has brought us together. Nixon laughed when I told him this. "Don't worry," he said, "I, too, am a family man, and we feel the same way about you.'"

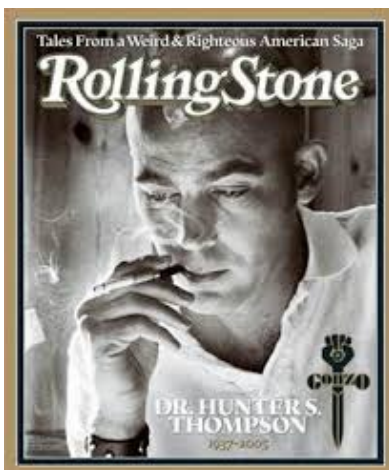
Hunter started to clap at these words, as if the tension had fallen from his

shoulders. He glanced across at Bubba.

“A lot of us came to here in the Rockies in the sixties,” mused the sheriff. “We sat down at the banquet of love and had our desert first. Now we’re eating the lime of beans, we’re slugging through the lime of beans and Brussels sprouts. We’re eating shit but that’s the way we did it. We were the immediate gratifiers of the sixties and seventies and we enjoyed it. We had a lot of fun. But you know, you don’t want to stay at a party too long, you want to leave the party while you’re still having fun. I am still having fun but I’m eating the lime of beans and all those things that you push away. Because we ate the desert first.”

Thompson: “Clinton is white trash. He is not fit to carry Jimmy Carters shoes.”

Sighing: “But Carter cleared the way for twelve years of Republican dominance. I blame him for that, I’ve always hated him for that.” In that respect Clinton is on his way to step into Carters shoes. George W. Bush is in for a second term now.

Cover Rolling Stone

Thompson sort of skipped the 1996 and 2000 elections. Too busy with publishing his books. But 2004 was a different matter. ‘On election day I was called by George McGovern. He was ready to rumble: ‘This is it Hunter. This is the day we’ve been waiting for all our lives. Nixon was nothing compared to these bastards. This is the most important election of my lifetime, including my own race.’” One week later Thompson wrote in his column on ESPN: “I’m no stranger to the anguish of losing a presidential campaign, and this very narrow loss with John Kerry is no exception. (...) Today, the Panzer-like Bush machine controls all three branches of our federal government, the first time that has happened since Calvin Coolidge was in the White House. And that makes it just about impossible

to mount any kind of Congressional investigation of a firmly-entrenched president like George Bush.” Thompson was apparently no longer willing or physically capable to take on George W. as he did with Nixon.

His fight is over. May he rest in peace. Long live the Gonzo cause.

—

© Bas Senstius & Jurrien Dekker

© Translation: IFA-Amsterdam, 2011

Previously published.

De ondergewaardeerde Willem Willink

Willem Wilmink Foto:
nl.wikipedia.org

Willem Wilmink (1936 - 2003) was niet alleen een van de aardigste mensen die ik ooit ontmoet heb, hij is ook een van de begaafdste dichters en tekstdichters.

Aanvankelijk werd hij vooral bekend van zijn versjes voor kinderen en bijdragen aan jeugdprogramma's als *De Stratemakeropzeeshow*, *De Film van Ome Willem* en *J.J. de Bomshow* voorheen *De Kindervriend*.

Maar hij schreef ook gedichten en liedjesteksten voor grote mensen. Soms bracht hij die zelf ten gehore. Ik heb eenmaal mogen horen hoe hij er, zichzelf op de accordeon begeleidend, met breekbare stem een paar zong.

De kwaliteit van zijn werk drong langzaam tot een groter publiek door bijvoorbeeld *De oude school* van cabaret Don Quishocking.

*Ach, zou die oude school er nog wel zijn,
kastanjabomen op het plein,
de zwarte deur,
platen van ridders met een kruis
en van Goejanverwellesluis,
geheel in kleur*

Herman van Veen komt de eer toe Wilmink misschien niet ontdekt te hebben, maar dan toch als groot tekstdichter erkend te hebben. Hij nam prachtige teksten in zijn programma's op, met prachtige beelden als in *De kraanvogels*

*Soms, soms denk ik wel dat de soldaten
Die in de oorlogen gevallen zijn
Niet onder witte kruisen zijn begraven
Maar dat zij kraanvogels geworden zijn
Ze roepen ons uit lang voorbijge tijden
Hun hese stemmen roepen in hun vlucht
't Is misschien daarom dat wij zo dikwijls kijken
Diep in gedachten naar de trieste lucht*

of in Achterlangs

*De meeste treinen rijden achterlangs het leven
Je ziet een schuurtje met een fiets ertegenaan
Een kleine jongen is nog op, hij mag nog even.
Je ziet een keukendeur een eindje openstaan.
Als je maar niet door deze trein werd voortgedreven,
zou je daar zonder meer naar binnen kunnen gaan*

en in *Als het net even anders was gegaan*

*Als Hitler toch de oorlog had gewonnen,
Wat weinig had gescheeld met die V-2,
Hadden we dan nog levensmidd'lenbonnen
Of viel de toestand achteraf best mee?
We kwamen zonder een niet-jood verklaring
Weer op normale wijze aan de poen
En er was geen verzekerde bewaring
Voor de zigeuners die geen mens iets doen
Er zou geen jood en geen zigeuner meer bestaan,*

*Als het net even anders was gegaan.
Geen Surinamers waren hier gekomen
En geen Molukker was Europeaan
Geen gastarbeider was in dienst genomen
Of toch? Het vuile werk moet ook gedaan.
Van concentratiekampen zou men praten:
Ach, dat valt wel mee, er wordt zo veel beweerd.
We zouden het rustig daarbij kunnen laten
Want geen getuige was teruggekeerd.
De nazi's hadden het veel grondiger gedaan,
Als het net even anders was gegaan.*

*Hitler had een spierwitte snor gekregen,
Werd door de meerderheid gerespecteerd
Als vader van de autowegen
En hij had Musschert al geliquideerd.
Wie zouden zich in 't openbaar vertonen?
Wie zouden ons regeren uit Den Haag?
Wie zouden er in grote huizen wonen?
Misschien dezelfde rijken als vandaag?
Wij vonden vast wel weer een zin in ons bestaan,
Als het net even anders was gegaan.*

*Voor homoseksuelen streng verboden
Zou er te lezen staan op de cafés.
Wat afweek van de norm, dat zou men doden*

*Men kocht Mercedessen en B.M.W.'s
Om dan als heersers langs de weg te razen
Dat iedereen hun macht en welvaart zag
En het verzet was werk geweest van de dwazen
En Engeland verarmde met de dag.
Wat zich verrijkte was de haat en rassenwaan,
Als het net even anders was gegaan.*

*We weten allemaal dat Hitler heeft verloren.
We zijn toen van de tirannie gered
Maar zou ik anders ook een lied doen horen?
Een bloed- en bodemlied? Of juist een van verzet?
Zou er in zulke uitzichtloze tijden
Nog iets bestaan als hier en daar een sprank
Van moed en hoop, die boeken doet verspreiden
Jan Campert en Van Randwijk, Anne Frank?
Zou dan het goede, schone, ware nog bestaan,
Als het net even anders was gegaan?*

Nederland maakte ineens kennis met Wilminks werk toen een geroerde Joost Prinssen op de televisie het gedicht *Ali Ben Libi*, over een joodse goochelaar, voordroeg

*Op een lijst van artiesten, in de oorlog vermoord,
staat een naam waarvan ik nog nooit had gehoord,
dus keek ik er met verwondering naar:
Ben Ali Libi. Goochelaar.*

*Met een lach en een smoes en een goocheldoos
en een alibi dat-ie zorgvuldig koos,
scharrelde hij de kost bij elkaar:
Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*Toen vonden de vrienden van de Weduwe Rost
dat Nederland nodig moest worden verlost
van het wereldwijd joods-bolsjewistisch gevaar.
Ze bedoelde natuurlijk die goochelaar.*

Wie zo dikwijls een duif of een bloem had verstopt,

*kon zichzelf niet verstoppen, toen er hard werd geklopt.
Er stond al een overvalwagen klaar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar*

*In't concentratiekamp heeft hij misschien
zijn aardigste trucs nog wel eens laten zien
met een lach en een smoes, een misleidend gebaar,
Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*En altijd als ik een schreeuwer zie
met een alternatief voor de democratie,
denk ik: jouw paradijs, hoe veel ruimte is daar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar?*

*Voor Ben Ali Libi, de kleine schlemiel,
hij ruste in vrede, God hebbe zijn ziel.*

Opmerkelijk bij zo'n talent tot beeldend vermogen en stijlbeheersing, maar tegelijk illustratief voor dat vermogen, is dat zijn naar mijn smaak mooiste tekst welgeteld niet meer dan drie regels omvat. Maar die drie regels bieden wel een van de mooiste en krachtigste beelden uit de Nederlandse liedkunst: *Den Haag, de weduwe van Indië ben jij*. Toegegeven, daaraan vooraf gaan vier regels die enigszins een context vormen, en de parlandogedeelten zijn geschreven door Wieteke van Dort, die het nummer als de Indische Tante Lien bekend maakte in haar televisieprogramma "De Late Late Lien-show". Maar het blijft voor mij het schoolvoorbeeld van poëtische zeggingskracht, dat de in Enschede geboren en gestorven Willem Wilmink, die altijd in hart en nieren Tukker is gebleven, de Indische kant van Den Haag zo volmaakt in zo weinig woorden heeft kunnen treffen.

Arm Den Haag

*Arm Den Haag, dat is toch erg, dat jij maar niet vergeten kan
De klank van krontjong en van gamelan
In het Indisch restaurant gonst het gesprek van alle kant:
Tempo doeloe, tempo doeloe in dat verre, verre land*

*Ach kassian, het is voorbij
Kassian, het is voorbij*

Den Haag, Den Haag, de weduwe van Indië ben jij

*We kunnen hier heus wel Indisch eten thuis klaarmaken
Sambal goreng telor, lontong, tahoe pedis
Alleen, de burens hebben het niet zo graag
En we kunnen hier ook heus wel tropische planten kopen
Zoals bijvoorbeeld kembang sepatoe*

*Dat noemen ze hier hibiscus. Hibiscus!
En allerlei varens: canna's, gerbera's, orchideeën
Maar het staat hier in de huiskamer toch heel anders
Dan daar in de vrije natuur, ja
Trouwens, ze gaan allemaal dood bij de kachel*

*Ach kassian, het is voorbij
Kassian, het is voorbij
Den Haag, Den Haag, de weduwe van Indië ben jij*

*En weet u, ik heb thuis zo'n groot schilderij hangen.
Dat verbeeldt natuurlijk Indië, ja
Adoe, beeldig, beeldig
Mooie groene sawa's, klapperbomen
Links een karbouw met zo'n kleine katjong op z'n rug, ja
En rechts een pahman met zeven van die leuke kleine bebeks achter zich aan
Maar weet u, het schilderij, het krijgt hier geen licht genoeg
Weet u wat nog meer?
Meneer Le Clerque-Zubli, hij komt ook nooit meer langs*

*Ach kassian, het is voorbij
Kassian, het is voorbij
Den Haag, Den Haag, de weduwe van Indië ben jij*

Zo perfect zie je het maar zelden.

—

Robert-Henk Zuidinga (1949) studeerde Nederlandse en Engelse Moderne Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij schrijft over literatuur, taal- en bij uitzondering - over film.

De ondergewaardeerde Willem Willink is gepubliceerd in *Dit staat er III*, Bijnamen en nederlied - buitenlied en film. Haarlem 2019. ISBN 9789492563637
Eerder verschenen *Dit staat er 1. Columns over taal en literatuur*. Haarlem 2016. ISBN 9789492563040 en *Dit staat er II. Artikelen en interviews over literatuur*. Haarlem 2017. ISBN 9789492563248

De drie delen *Dit staat er* bevatten de, volgens zijn eigen omschrijving, journalistieke nalatenschap van Zuidinga. De boeken zijn in eigen beheer uitgegeven. Belangstelling? Stuur een berichtje naar info@rozenbergquarterly.com - wij sturen uw bericht door naar de auteur.

Dat je dat ene boek schrijft waardoor de wereld zich omgooit in zijn slaap - Competitie en eierzucht in het werk van Gerrit Krol

Tekening en omslag

Ingrid Bouws

In de inleiding op zijn roman *Omhelzingen* vertelt Gerrit Krol over zijn ontmoeting met een Poolse filmer die van plan was een film te maken op basis van Nietzsches idee van de eeuwige terugkeer der dingen. Een ambitieus project, vindt Krol, want dan zal hij niet alleen de ruimte steeds moeten laten terugkeren, maar ook de tijd.

En dat laatste lijkt onmogelijk, want de tijd verloopt in verhalende kunst altijd langs een rechte lijn. Desondanks eindigt de ontmoeting met de afspraak dat zij ieder in hun eigen genre (film en roman) een constructie zullen zien te ontwikkelen voor een verhaal waarin de lineair verlopende tijd wordt omgebogen tot een cyclische tijd.

Of de filmer daar uiteindelijk in slaagt, wordt niet duidelijk, maar erg onder de indruk van het resultaat is de schrijver later niet. Wel is deze tevreden over de constructie van zijn eigen verhaal, omdat hij de lezer daarin via een estafette van tientallen personages aan het eind op een punt heeft laten uitkomen dat direct voorafgaat aan het begin. Telkens als het estafettestokje wordt doorgegeven, laat hij de tijd een sprong maken, vooruit, maar ook (zonder dat de lezer het direct merkt) ook achteruit.

Deze inleiding is in twee opzichten typerend voor de inzet van het werk van Krol: hij is een denkend schrijver die met zijn werk bij voorkeur lastige problemen wil oplossen en hij wil graag de concurrentie of, beter nog, de competitie aangaan met andere vertellende kunstenaars.

Dat Krol die competitie zelfs anoniem aandurft, bleek in 1989, toen hij met het essay *'Onze nationale schaamte'* meedong naar de ECI-prijs voor essays. Ook uit de inhoud van dit essay blijkt zijn behoefte aan competitie: bij zijn antwoord op de vraag *'Gaat het Nederlands teloor?'*, die het uitgangspunt vormde van de prijsvraag, liet Krol zich leiden door de opvatting dat talen zich met elkaar meten, en literaturen dus ook. Concreter: ben je een schrijver uit het enige Europese land zonder literaire Nobelprijswinnaar, dan maak je op voorhand weinig indruk in het buitenland. Krol komt er openlijk voor uit dat dat hem dwarszit; als je als schrijver veroordeeld bent tot dat weinig geprezen taalgebied, zullen erkenning en waardering voor je werk tot dat taalgebied beperkt blijven.

Die frustratie hangt ongetwijfeld samen met zijn wil om als schrijver iets bijzonders te maken, iets van hoog niveau, liefst iets waarmee hij zijn naam voorgoed vestigt, omdat dat nog niet eerder gedaan is. Daarin verschilt hij

overigens niet van veel andere schrijvers – of het nu Mallarmé is met het absolute gedicht, Achterberg met het woord dat de dood opheft of Reve met het boek dat alle andere boeken overbodig maakt, menigeen streeft naar een sleuteltekst in de geschiedenis van de wereldliteratuur. Het verschil zit hem vooral hierin dat het bij Krol ook herhaaldelijk een thema is in zijn werk en dat hij, zoals gezegd, nadrukkelijk de concurrentie met bepaalde schrijvers en bepaalde boeken aangaat. Literatuur is voor hem een competitie waarin je je openlijk met je tegenstanders kunt meten. Het moet Krol dan ook gespeten hebben dat zijn medeprijswinnaars in de ECI-prijsvraag geen bekende schrijvers waren.

Nationale schaamte

Waar die competitie ontbreekt, creëert Krol hem zelf. Zie Omhelzingen. Elders doet hij dat door veel geprezen en vaak succesvolle schrijvers wier thematiek aan de zijne verwant is, te wijzen op de zwakke plekken in hun werk. Maar kritiek is nog geen competitie; dus gaat Krol verder: met de roman of het verhaal waarin hij die kritiek naar voren brengt (of door een personage naar voren laat brengen), wil hij de door hem becommentarieerde schrijver overtroeven. Is het in Omhelzingen nog een onbekende filmer, opvallend vaak zijn zijn rivalen succesvolle, in het Nederlands vertaalde schrijvers, zoals Italo Calvino, Milan Kundera en Michel Houellebecq. In plaats van zich nederig te schikken in ‘*onze nationale schaamte*’, zoekt hij zijn tegenstanders juist eerder in de Champions League dan in de nationale competitie.

Zijn kritische beschouwing over *Kosmische verhalen* van Calvino begint zelfs met een uiteenzetting over het competitieve karakter van literatuur. Anders dan bijvoorbeeld de muziek kent de literatuur geen concoursen of prijsvragen, schrijft hij. Prijzen wel, maar die krijg je als je “zo’n beetje aan de beurt” bent. De schrijvers met wie je je vooral wilt meten, zijn:

[...] schrijvers met wie je affiniteit hebt, inhoudelijk én technisch, die schrijven boeken die jij ook had kunnen schrijven, of niet. Of beter. Met deze soortgenoten zou je wel ‘s een georganiseerde wedstrijd willen aangaan, in een bepaald genre, over een vastgesteld onderwerp. Een moeilijk onderwerp. Hoe moeilijker des te beter, dan kun je zien wie schrijven kan en wie niet.

Op die competitie neemt hij een voorschot door vervolgens een van Calvino’s verhalen in een zijns inziens geschiktere toonsoort te herschrijven. Zo direct is de confrontatie overigens zelden. Kundera bijvoorbeeld becommentarieert hij niet in een essay, maar in een novelle, en wel via het commentaar van de hoofdpersoon.

In de novelle *Een ongenode gast* komt een vreemdeling de rust in het Groningse academische milieu verstoren; de hoofdpersoon merkt op dat deze vreemdeling minder origineel is dan menig een denkt, omdat hij niet veel meer doet dan de idee van de eeuwige terugkeer van Nietzsche navertellen in de termen van Milan Kundera's *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan*. Via zijn kritiek op de vreemdeling becommentarieert hij ook Kundera, wiens opvattingen hij af doet als "*volslagen onzin*". Kundera komt verder niet meer ter sprake, maar door het slecht te laten aflopen met de vreemdeling, laat Krol indirect zien hoe hij denkt over de opvattingen van Kundera. Daarmee is de wedstrijd Krol-Kundera overigens nog niet afgelopen. Door middel van manipulaties van tijd en ruimte weet Krol ook in deze novelle (die een paar jaar later gevolgd zou worden door de roman *Omhelzingen*) al een literaire vorm te vinden voor het filosofische probleem van Nietzsche.

Krol's visie op Houellebecq komt op twee plaatsen ter sprake: in een column over diens roman *Elementaire deeltjes*, opgenomen in *Een perfecte dag* en andere verhalen, en in de roman *Rondo Veneziano*. In de column prijst hij de roman van Houellebecq wel, maar hij zet vraagtekens bij de wetenschappelijke laag van diens boek.

In *Rondo Veneziano* herhaalt hij dit oordeel. Op het congres waarover in deze roman verteld wordt, zou een zekere dr. M. Welbeke uit Lille optreden, maar wanneer die wegblijft, geeft de hoofdpersoon, Pipper, in de woorden van de eerdere column commentaar op "*Welbekes eerste boek Kleinste deeltjes*". Houellebecq (en Welbeke) heeft volgens Krol (en Pipper) een verkeerde analyse gemaakt van de positie van de natuurwetenschappen in onze cultuur; daardoor is ook zijn blik op de toekomst verkeerd. De vraag hoe lang de natuurwetenschappen nog dominant kunnen blijven in onze cultuur en door welk paradigma zij zullen worden verdreven, is ook in *Rondo Veneziano* de centrale kwestie, waarin en waaromheen alle stemmen samenkomen en samenklinken. Krol uit een andere, somberder veronderstelling dan Houellebecq: de natuurwetenschappen kunnen, net als de Griekse cultuur, verdwijnen in het woestijnzand van chaos of islam. Het wordt verder aan het oordeel van de lezer overgelaten of die zich ook nog wil herinneren dat Krol al lang voordat Houellebecq dat deed, romans schreef waarin wetenschap en seks een sterke mix vormen. Wie daar oog voor heeft, kan *Rondo Veneziano* als geheel zien als een poging van Krol zich te meten met de succesvolle roman van Houellebecq.

Publicaties die competitief zijn, zonder dat de beconcurrerende schrijver erin genoemd wordt, zijn het essay *Hoe ziet ons wezen er uit?* en Krol's terugblik op zijn jarenlange werk in de olie-industrie *60.000 uur, Een autobiografie. Hoe ziet ons wezen er uit?*, een brochure van nog geen tien pagina's tekst, valt alleen al op grond van de titel te zien als een commentaar op het groots opgezette filosofische chef d'oeuvre van Harry Mulisch, *De compositie van de wereld*, eveneens in 1980 verschenen. Dat Krol zoveel beknopter kan zijn, komt doordat hij - anders dan Mulisch - niet eerst zo ongeveer de hele geschiedenis van de filosofie omspit. Geschiedenis lijkt maar ballast voor hem. Hij gaat direct zelf aan de slag, filosofisch gesproken, en stelt in een algebraïsche formule de waarde van een mens vast.

60.000 uur is het boek waarin Krol uiteenzet wat hij al die in de titel genoemde uren, dagen en jaren in dienst van de Nederlandse Aardolie Maatschappij in Assen, Groningen, op en rond het gasveld van Slochteren dus, gedaan heeft. Dat boek zou hij geschreven hebben om zijn dochter duidelijk te maken wat hij deed in de tijd dat hij niet thuis was. Maar het valt ook te lezen als, of liever: de ambitie achter dit boek lijkt ook te zijn geweest: lezers laten zien dat het verhaal van je werkzame leven geen zesduizend bladzijden hoeft te beslaan, zoals in *Het bureau van J.J. Voskuil*, maar dat dat net zo goed (en zelfs beter) in honderd bladzijden kan. Daar komt bij dat het zeker nooit Krol's ideaal is geweest romans te schrijven als *Het bureau*, waarin niets afwijkt van de werkelijkheid. Terwijl er anderzijds geen schrijver is die zo'n scherp beeld, maar vooral ook zo'n scherpe analyse, heeft weten te geven van het werken in een bedrijfsorganisatie als Krol, in bijvoorbeeld *Het gemillimeterde hoofd*, *De chauffeur verveelt zich* en *In dienst van de 'Koninklijke'*.

In *De schrijver, zijn schaamte en zijn spiegels*, zijn grote essay over het schrijven, heeft hij behartenswaardige woorden aan deze zaak gewijd. Hij heeft het dan over geniale, middelmatige en goeie schrijvers. Een schrijver die niet afwijkt van de werkelijkheid, noemt hij middelmatig; geniaal noemt hij iemand die zo beknopt mogelijk schrijft, van top naar top. Maar goed zijn zij geen van beide: de een is te gemakkelijk te begrijpen, de ander is te onbegrijpelijk. De goeie schrijver vergelijkt hij met een drietrapsraket: die begint geniaal, schrijft vervolgens flink wat middelmatigs en vindt tenslotte "*een gepast publiek dat hem niet helemaal begrijpt, maar zijn kunsten waardeert.*"

Ironisch genoeg is *Hoe ziet ons wezen er uit?* derhalve geen goed boek, want het is geschreven door iemand voor wie de beknoptheid van de formule het hoogste

ideaal lijkt, een geniale schrijver dus, volgens Krol's eigen definitie. 60.000 uur is volgens deze redenering eerder een middelmatig boek, omdat het niet zozeer de formulering biedt van een idee of de oplossing van een probleem, maar de beschrijving van iemands werkzame leven.

Er zit iets eigenaardigs in deze behoefte om zich merkbaar te meten met anderen in plaats van zich superieur als autonoom talent te presenteren, zeker voor een schrijver die toch al de nodige waardering heeft ondervonden. Over kritieken en prijzen die hem ten deel zijn gevallen, heeft Krol niet te klagen - hooguit over de publieke belangstelling, al klinkt er wel enige trots door in zijn opmerking dat zijn lezers een soort splinterpartij vormen: niet het grote leespubliek, maar een harde kern van kritische belangstellenden. Schrijvers als Calvino, Kundera, Houellebecq, Mulisch en Voskuil daarentegen hebben wel met hun werk een groter publiek bereikt, en dat steekt kennelijk toch meer dan men uit de waardering voor het kleine aantal trouwe lezers zou opmaken. Het moet Krol oprecht hebben verbaasd dat deze schrijvers zoveel meer publiek succes hebben weten te boeken dan hij, terwijl zijn werk in zijn ogen niet voor het hunne onderdoet, noch in kwaliteit noch in originaliteit.

Eerzuchtige personages: genie, messias, scharnierpunt

Behalve de schrijver zelf zijn ook zijn personages niet vrij van eerzucht en van de behoefte zich met anderen te meten en hen te overtreffen, niet alleen op het gebied van de literatuur, maar ook in wetenschap, techniek en sport. In de sterk autobiografische roman *Het gemillimeterde hoofd* vertelt Krol dat zijn vader bij hem al vroeg het zaad van de eerzucht had gezaaid door, toen de zoon nog maar drie jaar was, te roepen: *"het is geweldig - hij zet de [schaak]stukken precies zoals ze staan moeten."* En de verzonnen vader in *Een schaaknovelle* ziet voor zijn zoon nu eens een toekomst op de Technische Hogeschool in Delft, dan weer roemt hij hem als *'de nieuwe Slauerhoff'*.

Elders vertelt Krol dat zijn vader hem in zijn jeugd geregeld het wiskundig genie B.L. van der Waerden ten voorbeeld had gesteld en dat hij daarom geprobeerd heeft zich zowel aan diens genialiteit als aan diens gebreken te spiegelen:

Deze Van der Waerden werd mij beschreven als iemand die niet bepaald een groot spreker was en ik heb daar als kind uit afgeleid dat je, als je het wilde schoppen, beslist niet de gave van het woord diende te hebben. Verder was wiskunde, volgens mijn vader, een vak dat ook door amateurs kon worden beoefend en vaak 'met groot succes'. Ik heb dit in mijn oren geknoopt en die

knoop, moet ik zeggen, is er nooit meer uit gegaan. [...] hoe slechter ik spreek, hoe beter ik schrijf - is lange tijd mijn leefregel geweest.

Deze identificatie is ook doorgedrongen in een enkel verhaal van Krol: zo vreest de hoofdpersoon van het verhaal *'Eenvoudige lichaamsuitbreidingen'* (in Halte opgeheven) dat alles wat hij in zijn leven zal doen en laten, veroorzaakt zou kunnen zijn door het feit dat hij een bepaalde passage in het boek Algebra van deze zelfde Van der Waerden niet begrepen zou hebben. Is Van der Waerden de ene keer een rolmodel, de andere keer is hij een onoverwinnelijke barrière op de weg naar erkenning van genialiteit.

Andere personages spiegelen zich in meer positieve zin aan wiskundige en andere genieën (in *Het gemillimeterde hoofd* en in *De vitalist* bijvoorbeeld), zij zijn ervan overtuigd een nieuw type mens te zijn, een scharnier (met name Robert Roffel in *Een Fries huilt niet*) of dromen ervan dat ene boek te schrijven "*waardoor de wereld zich omgooit in z'n slaap*" (Pipper in *Rondo Veneziano*).

En wat te denken van de behoefte een Messias te zijn (al is het dan een Messias die achter de meisjes aan zit) van de hoofdpersoon in *De zoon van de levende stad*? Of van de ambitie de hele wereld te automatiseren van die in *De chauffeur* verveelt zich? De laatste slaagt weliswaar niet in zijn plan, maar de eerste wel; althans: hij komt ver. Als die een keer, rond een kampvuur, zijn ideeën over de wereld onder woorden brengt, reageert de beheerder van de kampeerboerderij: *'Dat vind ik [...] het mooist van deze avonden, dat je altijd weer andere mensen ontmoet en hoort wat ze zeggen.'* *'Wat u daar zegt'* zei hij tegen mij, *'dat heb ik nog nooit gehoord. Hoe oud bent u.'* *Ik noemde mijn leeftijd. Hij zei dat hij nog nooit iemand had ontmoet, zo jong en tegelijk zo... groot.*

Anderen reageren ook op de uitgesproken ideeën:

Een oudere vrouw vroeg me wat er van de wereld terecht moest komen, als alle mensen dachten zoals ik. Ik antwoordde dat het niet mogelijk was dat alle mensen 'zo dachten'. 'Eén is voldoende' zei ik, 'als hij maar kracht heeft.' *'Wat is kracht.'* *'Kracht' zei ik, 'is het aantal mensen dat naar je luistert.'* *'Het woord' voegde ik er snel aan toe.*

Onder deze toon van beheersing gaat trots schuil, eerder nog dan eerzucht. Trots, omdat er niet meer iets hoeft te worden nagestreefd, maar omdat een ideaal bereikt lijkt. Zo vergaat het een genie: dat wordt ontdekt. Intussen blijkt in dit verhaal niets van de behoefte om via slecht spreken een goed schrijver te worden. In *De zoon van de levende stad* heeft de hoofdpersoon nog niet ontdekt dat hij beter schrijver kan zijn dan spreker, beter iemand die via de omweg van het boek

met zijn publiek in contact treedt dan in een directe, lijfelijke confrontatie.

Ambities genoeg, eerezucht genoeg, ook bij de personages van Krol. Zo mag Pipper in *De ziekte van Middleton* vooral te boek staan als iemand die geobsedeerd is door grote vrouwenborsten, een even grote obsessie vormt voor hem de *Katalogus*, waaraan hij voortdurend werkt, niets minder dan een model van de wereld en van onszelf, zoals hij het noemt. Een nog ambitieuzer project dan *De compositie van de wereld*, lijkt mij, vooral omdat het model in één schema moet worden weergegeven. Pipper droomt ervan dat dat schema ooit in alle scholen over de hele wereld een plaats krijgt naast de kaart met het *Periodiek Systeem der Elementen*, zodat ieder kind geregeld 'een uurtje Pipper' krijgt.

Niet op alle terreinen zijn de personages van Krol even eerezuchtig. Niet of nauwelijks bijvoorbeeld op het terrein dat vanaf zijn debuut, *De rokken van Joy Scheepmaker*, zo'n opmerkelijke rol speelt in zijn verhalen en romans: het dagelijks werk. Zijn personages willen wel deel uitmaken van een groter geheel, bij een bedrijf werken, opdracht krijgen tot onderzoek, tot het doen van berekeningen..., maar het zijn geen carrièremakers, laat staan carrièreplanners; hun grootste ambitie is dat zij functioneren, zinvol functioneren. En als hun functioneren achteraf tot vrijwel niets geleid blijkt te hebben (zoals aan het einde van 60 000 uur), dan is het ook goed. Er zijn voor hen kennelijk belangrijker zaken dan werk.

Het belangrijkste wat hun in hun werk overkomt - maar dat is eerder de vervulling van een droom dan van een ambitie - is dat ze naar het buitenland worden overgeplaatst. In *De chauffeur* verveelt zich wordt zo'n overplaatsing becommentarieerd met:

Gelukkige, vertrouwde wereld waarin ik functioneerde! Voor het eerst in mijn leven wist ik wat ik ging doen en ik ervoer dit als: net zo te zijn als andere mensen.

Ik liep voorbij het ministerie van buitenlandse zaken, waar een man naar buiten kwam, met een koffertje, hij had haast, riep een taxi aan voor Schiphol.

Op hem leek ik. [...]

Maar is dit eerezucht? Willen lijken op anderen? Zeker niet. Zo iemand is een prettige collega, een nuttige werknemer, of wat ook maar, maar de ambities die hij intussen koestert, zijn andere. Er wordt over een personage wel eens verteld dat hij op het Hoofdkantoor komt, maar de mensen aan de top krijgt hij nooit te zien. En de lezer dus ook niet. Dat klinkt, zo geformuleerd, misschien Kafkaiaans,

maar ik bedoel dat zij helemaal geen behoefte hebben om de mensen aan de top te zien. Zij hebben het volste vertrouwen in het systeem en in hun functioneren daarin.

Hierin verschillen Krols hoofdpersonen van die van Voskuil. Waar Maarten Koning in Het bureau meer en meer vergroeid raakt met het systeem (leiding geven, publiceren, redigeren), daar zijn de personages bij Krol zich ervan bewust dat een al te grote vereenzelving met het systeem slecht is voor hun werkelijke ambities. Maarten Koning is zich daar ook wel van bewust, maar diens ambities raken in een spagaat: hij wil leiding geven en tegelijk wil hij zich verzetten tegen het systeem waarbinnen hij leiding geeft. In een dergelijke spagaat komen de personages bij Krol niet terecht. Althans niet in hun werk.

De duidelijkste vorm van verzet tegen het systeem van Maarten Koning is dat hij weigert een proefschrift te schrijven, ook al weet hij dat dat nadelig is voor zijn carrière. In het werk van Krol gebeurt eerder het omgekeerde. Daar loopt nogal eens iemand naar de universiteit met een scriptie die zijn genialiteit zou moeten bewijzen, zonder dat hij voorafgaande studieonderdelen heeft gevolgd of daarin is getentamineerd. Plannen voor een proefschrift, idem. Daar komt bij dat academische erkenning (anders dan bij Maarten Koning) voor hun dagelijks werk van geen enkel belang is. Als zij nul op het rekest krijgen, richten zij hun ambities gewoon op iets anders.

Zo weet Pipper, in De ziekte van Middleton, met zijn Katalogus nog wel een beurs te verwerven van een Amerikaanse universiteit, maar als hem later duidelijk wordt dat niemand daar in zijn project geïnteresseerd is, laat hij het voor wat het is. Wij lezen er niets meer over en Pipper lijkt ook heel tevreden met de kaart die het boek als bijlage afsluit: van alle plaatsen ter wereld waar hij geweest is. Dat uurtje Pipper komt er niet, zeker niet wereldwijd, en hij is er geen moment rouwig om.

De enige uitzondering in dit verband is de hoofdpersoon van *Rondo Veneziano*, ook Pipper dus: die blijkt zo gevoelig voor academische erkenning dat hij in het verleden al eens door fraude een titel heeft weten te bemachtigen. Maar het helpt hem niet, want in het gezelschap van de groten der wetenschap waarin het verhaal zich afspeelt, moet hij pijnlijk constateren dat hij er de enige is zonder doctorsgraad. Er is voor hem maar één weg waarlangs deze pijn kan worden omgezet in een geluksgevoel en dat is dat zijn kwaliteiten erkend worden buiten de wetten van de academische hiërarchie om: dat men hem ziet en bewondert als een genie.

Rondo Veneziano is een roman die bol staat van ambities en eerzucht: we struikelen erin over de topwetenschappers, die elkaar bij voorkeur de loef afsteken en over partners die klagen over de lusten en lasten van de roem. Wetenschap wordt in deze roman voorgesteld als één grote competitie. Wie denkt dat iemand alleen maar uit nieuwsgierigheid wetenschappelijk onderzoek zou doen, wordt uit de droom geholpen. Krol schrijft:

[De] werkelijke drijfveren liggen dieper en heten: eerzucht, naijver, roem. De noodzaak nummer een te zijn, nummer twee telt immers niet mee. [...] wat de onderzoeker werkelijk drijft is nu juist het diepe verlangen opgenomen te worden in de lijst der onsterfelijken, in de geschiedenis der mensheid een naam, een mijlpaal, een jaartal te zijn.

Dezelfde ambities dus die Krol er als schrijver op na lijkt te houden - hij wil geen nummer twee zijn.

Uiteindelijk vormen Pippers gedachten aan officiële academische erkenning in deze roman dan ook een rookgordijn voor een veel hogere ambitie: hij haakt niet naar de roem die tijdelijk is, maar naar eeuwige roem, voorbij de grenzen van zijn eigen tijd. De benaming genie lijkt daarvoor nog te alledaags. Net als Robert Roffel in *Een Fries huilt* niet wil ook hij een scharnierpunt zijn:

En dan niet als een Napoleon, of een Hitler, of een Churchill of een Contarini, maar zonder publiek, bij het licht van een kaars. Dat je dat ene boek schrijft waardoor de wereld zich omgooit in z'n slaap. Een Newton. Een Erasmus. Een Petrarca. Een Maxwell. Een Stendhal.

Het paradoxale ideaal: in de schijnwerpers en toch onzichtbaar

Deze drang om een naam en een jaartal te zijn regeert ook het denken van Gijs Kaasschieter in *Een schaaknovelle*. Dit boek valt wel in verband te brengen met *Schachnovelle* van Stefan Zweig en *De verdediging* van Vladimir Nabokov, maar daarmee lijkt Krol in dit geval niet direct hebben willen concurreren. De inzet van zijn novelle is allereerst die van de hoofdpersoon, pas in tweede instantie die van de schrijver. Toch wil ik beider ambities wel met elkaar verbinden, omdat Gijs Kaasschieter hierin verwant is aan verschillende andere personages in het werk van Krol, waardoor de indruk ontstaat dat wat deze personages voor zichzelf willen, ook een diepe wens is van hun geestelijke vader.

Gijs Kaasschieter is iemand die de roem tegelijkertijd zoekt en hem wil ontvluchten; nog wel vlak voordat hij als jong schaakgenie op het punt staat wereldkampioen te worden. Hij wil zijn roem liever niet delen met het bij zijn wedstrijden aanwezige publiek, maar wel met de hele in schaken geïnteresseerde

mensheid; niet per se in zijn eigen tijd, maar later, als een hoogtepunt in de schaakgeschiedenis. Liever dan op een bepaald moment de beste te zijn, wil hij te boek staan als speler van op zijn minst één onsterfelijke wedstrijd.

Het boek begint met het volgende dilemma:

Gijs Kaasschieter wist niet wat hij prefereerde: winnen en op de schouders gaan, of verliezen en met rust gelaten worden. Het liefst wilde hij winnen en met rust gelaten worden.

En het eindigt met een gesprek van Gijs met zijn vader over onsterfelijke schaakpartijen - een meisje had hem namelijk ooit gezegd dat één onsterfelijke partij meer waard was dan honderd schaakkampioenen. Zij gaan dan na welke partijen als onsterfelijk te boek staan. Eerst noemen zij die van Andersen tegen Kieseritsky, in 1851, die wel wordt beschouwd als het prototype. Daarna volgt nog een hele rij. Het gesprek van vader en zoon eindigt met de opmerking van Gijs:

‘En dan heb je nog de onsterfelijke partij van Kaasschieter...’

‘Ik begrijp wat je bedoelt,’ zei zijn vader. ‘Die is er nog niet.’

De zoon stak een wilde havanna op. [...]

‘Ik zoek een Kieseritsky.’

Meer dan de wens van een sporter is het een artistieke wens. Het is in dat verband niet zonder betekenis dat de initialen van Gijs Kaasschieter dezelfde zijn als die van zijn geestelijke vader, Gerrit Krol.

Door dit verhaal in de wereld van de sport te situeren, de wereld waarvan iedereen weet dat sneller, beter, hoger en verder er de regels van uitmaken, maakt Krol duidelijk dat het hem uiteindelijk om iets anders gaat. Dat blijkt ook op andere plaatsen in zijn werk waar sport ter sprake komt.

Hoogspringer

Een vroeg voorbeeld daarvan is het verhaal ‘*De meesterspringer*’ in *Kwartslag*, over iemand die zijn woonkamer heeft omgebouwd tot een gymzaal, inclusief

wandrekken, rekstok, springmat enzovoort. Hoger wil hij, steeds hoger, voorlopig met zijn vrouw als enige publiek. Maar als die zijn maniakale gymactiviteiten niet langer verdraagt, gaat zij ervandoor. Dat deert hem aanvankelijk niet, want ook zonder publiek gaat hij door, met steeds hogere sprongen. Pas als het een keer mislukt en de lat breekt, stopt hij met hoogspringen en ontmantelt hij de gymzaal, waarna zijn vrouw weer terugkomt. Haar aanwezigheid is voor hem belangrijker dan het blijven navolgen van een doel dat hij nooit blijkt te kunnen bereiken.

Dat is een patroon dat vaker in het werk voorkomt: dat de grote ambities uiteindelijk moeten wijken voor huiselijk leven. Of op zijn minst dat zij in een huiselijke sfeer gestalte krijgen. Dat geldt voor de hoofdpersoon in *De chauffeur* verveelt zich als zijn scriptie over logica niet geaccepteerd wordt, waarop hij besluit de hele logica links te laten liggen. Dat geldt ook voor Gijs Kaasschieter, die meer dan van zijn veelal snelle overwinningen geniet van de sfeer van sigarenrokende mannen of van het zien van schemer over de velden buiten. De onsterfelijke partij waarvan hij droomt, wil hij daarom niet spelen op een officieel toernooi, maar ergens in een oud Cubaans schaakcafé waar nog de sfeer van het vroegere schaakgenie Capablanca hangt. Zijn eerzucht is in zijn tegendeel verkeerd, is opgegaan in sfeerzucht en neigt naar melancholie. Wijst bij eerzucht alles in één richting, melancholie wordt door Krol in verband gebracht met: *“het ontbreken van richting of wil.”* Ook de ambities van Krols personages komen dus, net als die van Voskuils Maarten Koning, maar op een ander niveau, in een spagaat terecht.

Ook in *Het gemillimeterde hoofd* heeft Krol over hoogspringen geschreven, nu in een terugblik van de hoofdpersoon op zijn militaire-diensttijd:

Ik heb een herfst en een winter mijn avonden gegeven aan het hoogspringen, aan de sprong. In Leeuwarden, elke avond van negen tot tien gesprongen en me voorbereid, in een gymnastieklokaal achter de hangars, gesprongen en me voorbereid, elke avond met de lat, elke week een centimeter hoger totdat ik mijn training beëindigde en mijn sprongkracht aanwendde tot een sprong natuurlijk naar heel iets anders: mijn eigen ziel, mijn schrijverij.

Hoogspringer2

Opnieuw geeft iemand van de ene dag op de andere het hoogspringen eraan om een belangrijkere ambitie te volgen, het schrijven in dit geval. Dat lijkt het ideaal te zijn. Zoals de opdracht die Pipper krijgt aan het eind van *Rondo Veneziano* aan diens ideaal moet beantwoorden: hem wordt gevraagd de notulen van het wetenschappelijk symposium om te werken tot een roman. Het ligt voor de hand dat dit een roman moet worden in de geest van *Omhelzingen*: één waarvan de constructie tevens kan gelden als de elegante, want esthetische oplossing van een wetenschappelijk probleem.

Een laatste tekst waarin het over de ambities van een hoogspringer gaat, is het gedicht 'Fosbury-flop' in de bundel *Geen man, want geen vrouw*, over de bekende hoogspringer die in 1968 op de Olympische Spelen in Mexico goud won. Met het bereiken van dit hoogtepunt lijkt Fosbury niet direct op de andere hoogspringers of bijzondere sporters in het werk van Krol. Maar in een ander, belangrijker opzicht heeft hij iets gerealiseerd waarvan de personages in het werk van Krol, en ook de schrijver zelf, vooral dromen: Fosbury haalde zijn Olympische overwinning met een onvergetelijke sprong, waarvan het publiek aanvankelijk niets begreep (die eigenlijk onmogelijk was, of die hem op zijn minst veel minder hoog zou brengen dan de gewone Schotse sprong), maar die men wel moest waarderen, omdat hij er alle anderen mee versloeg.

Net als allerlei genieën in de wetenschap en net als geniale schakers is Dick Fosbury erin geslaagd van zijn daad een historische datum te maken: 'Mexico 1968 Fosbury'. Niet door die Olympische titel, maar doordat nadien iedereen sprong zoals hij: na een kwartslag achterover de lat over.

Die kwartslag... daarin moet Krol zich aan Fosbury verwant hebben gevoeld. In zijn literaire werk speelt dit begrip op verschillende niveaus een rol: als titel van zijn eerste verhalenbundel (Kwartslag); later vooral als een cruciaal vertelprincipe: dank zij snelle wendingen (van concreet naar abstract, of omgekeerd) openen nieuwe passages in Krols werk nieuwe perspectieven; voor het eerst (en nog een beetje traag, namelijk niet per alinea, maar per

genummerde paragraaf) in *Het gemillimeterde hoofd*. Meer en meer maakt Krols vertellen sindsdien voortdurend draaibewegingen à la Fosbury. Of men dit nu 'kwartslag' noemt of 'scharnier', het gaat altijd om iets dat beweging en balans tegelijk is. Krol zou wel de Fosbury van de literatuur willen zijn, lijkt het. Dan moet 'Querido 1967 Krol' staan voor *Het gemillimeterde hoofd* als "dat ene boek [...] waardoor de wereld zich omgooide in z'n slaap." Een kwartslag die zelfs nog een jaar eerder werd gerealiseerd dan die van Fosbury.

Pas wie zoiets bereikt heeft, kan ondergaan in de anonimiteit. Zo schrijft Krol over Fosbury dat die snel na zijn winnende sprong onzichtbaar is geworden. Hij zou zijn ondergedoken in het Nederlandse Oudewater en vervolgens zijn gaan wonen in Ketchum, Idaho, "waar hij een ingenieursbureautje heeft en niemand hem kent als hoogspringer." Of dit helemaal klopt, is niet zo belangrijk. Fosbury woont inderdaad in Ketchum, maar dat niemand hem daar kent als hoogspringer, kan elke Googleleer bestrijden. Wel is het zo dat hij zich ver van de wereld van de roem heeft teruggetrokken, en daar gaat het uiteindelijk om. Wat van hem is overgebleven, is zijn kunstwerk, de unieke, winnende sprong, op één toernooi.

Beroemd, maar ook vrijwel anoniem. Zoals Gijs Kaasschieter in een Cubaans schaaakcafé of de schrijver die Pipper in *Rondo Veneziano* noemt als zijn grote voorbeeld in de tijd dat hij begon te schrijven: B. Traven, veelgeprezen, maar altijd erin geslaagd buiten de publiciteit te blijven:

Het leek mij zinnig. Een schrijver te worden van succesvolle romans die over de hele wereld gelezen zouden worden terwijl - en daar ging het mij om - niemand wist wie de auteur was.

[...]

Aanwezig voor iedereen en toch onzichtbaar.

Al in *Het gemillimeterde hoofd* schreef Krol dat een schrijver niet in contact moet treden met de mensen. "Het schrijven, dát is zijn contact met de mensen." Vele jaren en vele romans later is hij nog steeds die mening toegedaan: de goede schrijver is iemand die geheel is opgaan in zijn hooggeprezen werk. Geprezen en afwezig, dat is uiteindelijk Krols grote, paradoxale ambitie. Zijn streven, maar ook zijn uitgangspunt. Wat dat betreft lijkt zijn hele schrijverscarrière wel een constructie van de eeuwige terugkeer.

—

Over de auteur:

Dichter en letterkundige Ad Zuiderent studeerde Nederlands Taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam.

Van 1969 tot 1975 was hij docent Nederlands aan de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert, de volgende vier jaar gaf hij Moderne Nederlandse Letterkunde en Vakdidactiek aan de Lerarenopleiding VL-VU, Amsterdam en van 1976 tot en met 1978 doceerde Zuiderent Poëzieanalyse aan de opleiding Nederlands MO-A van het Nutsseminarium, Amsterdam.

In 1979 trad hij in dienst bij de Vrije Universiteit, Amsterdam als universitair docent Nieuwe Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit. In 1989 promoveerde hij aan de VU tot doctor in de letteren op het proefschrift *Een dartele geest, Aspecten van 'De chauffeur verveelt zich'* en ander werk van Gerrit Krol.

Zuiderent is naast letterkundige tevens dichter. Sinds 1966 publiceerde hij gedichten in literaire tijdschriften, zoals Merlyn, Raster, Soma, Maatstaf, De Revisor, Tirade, Nieuw Wereldtijdschrift. In 1968 debuteerde hij met de bundel *Met de apocalyptische mocassins van Michel de Nostredame op reis door Nederland*, waarin hij de door hem beleefde watersnoodramp van 1953 door middel van montagetechnieken in apocalyptische beelden bezweert.

Zowel in zijn deze eerste bundel als in *De afstand tot de aarde* (1974) is Zuiderent bewust bezig de chaotische werkelijkheid te herscheppen in een nieuw universum, daarbij opnieuw experimenterend met de taal en toont zijn poëzie verwantschap met dichters als Lucebert en Ten Berge. In zijn derde bundel, *Geheugen voor landschap* (1979), vindt hij meer aansluiting bij dichters als Nijhoff, Bloem en Nescio.

Voor zijn bundel *Natuurlijk evenwicht* (1984) ontving Zuiderent de Jan Campertprijs. Zuiderent recenseerde proza voor het dagblad Trouw (1968-1976) en poëzie voor resp. het weekblad De Tijd (1980-1990) en het dagblad Trouw (1990-1992). Hij werkte incidenteel ook mee aan de dag- en weekbladen NRC Handelsblad, de Volkskrant, Vrij Nederland en De Nieuwe Linie.

Ad Zuiderent was tot maart 2009 werkzaam als universitair docent Nieuwe Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit, Amsterdam.

—

Het bovenstaande verhaal is gepubliceerd in:

Bart Vervaeck & Ad Zuiderent (Samenstelling en inleiding) Gerrit Krol: *Werken op het snijpunt*

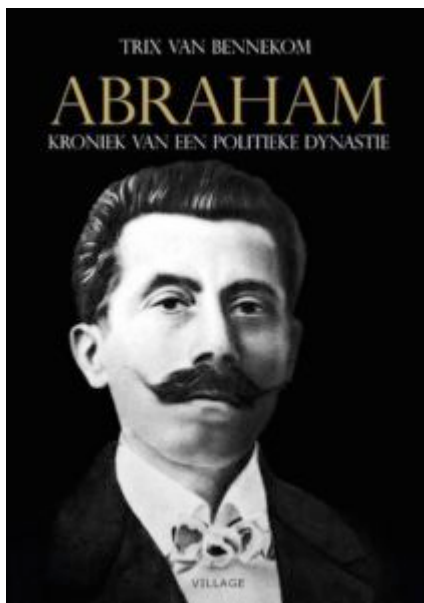
—
Mei 2010: Ad Zuiderent - Van Korreweg naar Korreweg - ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van Gerrit Krol

Gerrit Krol woonde als jongen op de Korrewegin Groningen en na vele omzwervingen woont hij daar nu weer. Dit biografische boek beweegt zich in tekst en beeld van de straat van zijn jeugd naar de straat van nu, langs de plaatsen waar hij heeft gewoond en geschreven - van Purmerend tot Lagos. De onderwerpen die aan bod komen zijn: familie, vriendinnen, vrienden en collega's, literaire contacten, de automatisering en olie-industrie, zijn fascinatie voor Marsman, Nietzsche en zen, maar ook kunst, pornografie en politiek.

Een encyclopedie van een schrijversleven, met een schat aan nieuwe gegevens en veel onbekende foto's.

Querido (Amsterdam) - ISBN 978 90 214 3787 3

Trix van Bennekom ~ Abraham. Kroniek van een politieke dynastie

Eén van de families die de geschiedenis van Bonaire mee bepaald heeft, is de familie Abraham.

Trix van Bennekom begint het verhaal in de Heilige Vallei in het noorden van Libanon. Die vallei bood meer dan duizend jaar bescherming aan een vroegchristelijke geloofsgemeenschap, de Maronieten.

Daar, in het dorpje Serhel, werd Julian Antonio Abraham geboren in 1870. Deze Julian maakte in 1895 de stap naar de nieuwe wereld. Hij emigreerde naar Amerika. Maar al snel vertrok hij naar Venezuela, om uiteindelijk zich in 1903 op Curaçao te

vestigen.

Binnen de familie Abraham deden diverse verhalen de ronde over hun afkomst. Maar niemand wist van deze achtergrond. Het plezier over de reconstructie straalt van het gezicht van Van Bennekom als ze over deze vondst vertelt. Voor een biograaf is er natuurlijk ook niets mooiers te bedenken. Zo geef je de familie waarover je schrijft haar geschiedenis terug.

Het boek verhaalt over de drie Abrahammen die in de politiek van het eiland een grote rol hebben gespeeld. In de typeringen van Van Bennekom: Julio, de man van het volk, Toon, de zakenman-politicus en Jopie, de revolutionair.

Wat het boek bijzonder maakt, naast de mooi geschreven portretten, is de beschrijving van de tijd waarin de drie politieke carrières zich afspeelden. Van Bennekom verhaalt niet alleen de geschiedenis van het Caribisch gebied, maar ook de verhouding van dat gebied met dat moederland daar in Europa.

De combinatie van de persoonlijke en de grote geschiedenis maakt Abraham een rijk boek.

Uitgeverij Village - Imprint VanDorp uitgevers - ISBN 978 94 61852 120

Insulinde en Suriname

Originele manuscript Max Havelaar

Met het imposante slotakkoord van de *Max Havelaar*, richt Multatuli zich

rechtstreeks tot de koning:

'Want aan U draag ik mijn boek op, Willem den Derden, Koning, Groothertog, Prins... meer dan Prins, Groothertog en Koning... Keizer van 't prachtig rijk van Insulinde dat zich daar slingert om den evenaar, als een gordel van smaragd...'

Deze regels horen niet alleen tot de bekendste, mooiste en felste regels uit onze literatuur, maar leverden bovendien twee benamingen op voor Neerlands oudste stuk Derde Wereld. Voordien werd dat aangeduid met Indië (al dan niet met het bijvoeglijk naamwoord Nederlandsch, Oost of beide) en, sinds de roep om zelfstandigheid in de jaren 30 van de vorige eeuw stem kreeg, met Indonesië.

De naam Indonesië is opgebouwd uit Indië en het Griekse *nesos*, eiland, en betekent letterlijk: eilandenrijk der Indiërs. Hetzelfde achtervoegsel staat in Polynesië, Melanesië en Micronesië, eilandgroepen die ook wel samengenomen worden onder de naam Austronesië.

Indië zelf komt van het Griekse *Indos*, wat de rivier de Indus betekent; India is dus: het gebied van de Indus. In vroeger tijden werd Indië nogal eens verbasterd tot Inje - bijvoorbeeld in 'Oost-Injeganger'. Vondel heeft het in een van zijn gedichten over *'t Gulden Indus*.

Weinig literatuurlijfhebbers, zelfs als ze aan een Insulindeweg of -laan wonen, zullen zich realiseren dat het door Multatuli geconstrueerde Insulinde dezelfde betekenis heeft als Indonesië: het is een combinatie van het Latijnse *insulae* (eilanden) en *Indi*. Het woord vond al tamelijk snel na het verschijnen van de *Max Havelaar* in 1860 ingang. Geertruida - Truitje - Bosboom-Toussaint noemde in haar roman *Majoor Frans* (1876) de 'grote tijgerjagten op Insulinde'; en Justus van Maurik schreef in zijn *Indrukken van een totok* (1895 - *totok* is Javaans voor 'Europeaan'): Het paleis van den Gouverneur-Generaal onderscheidt zich door deftige eenvoud. Mij dunkt voor den onderkoning van Insulinde zou het fraaier hebben mogen zijn.'

De tweede naam die Multatuli voor het gebied bedacht, was een beeldspraak: de gordel van smaragd. Dezelfde overweldigende indruk die de Indonesische natuur op iemand kan hebben, werd door de voormalig Binnenlands Bestuursambtenaar A. Alberts juist kernachtig samengevat met de titel *Groen*. Het verhaal verscheen in de bundel *De eilanden* (1952).

Maar Nederland had nog meer Derde Wereld (de uitdrukking 'Derde Wereld' veronderstelt twee andere werelden; onder de eerste - of oude - wereld wordt gewoonlijk Europa verstaan, de tweede - Amerika en Canada - heet ook wel de

nieuwe wereld, bijvoorbeeld in Antonin Dvořák's symfonie *From the New World*.

Oost-Indië heet Oost-Indië omdat er ook een West-Indië is. Een belangrijk deel van onze koloniën daar werd gevormd door Suriname. Die naam bestaat al meer dan drie eeuwen. In 1682 namelijk droeg de provincie Zeeland deze kolonie over aan de West-Indische Compagnie. Deze stichtte een N.V. genaamd 'de Sociëteit Suriname'.

Eén verklaring voor de herkomst van het woord Suriname is het Engelse Surreyham (een andere verklaring wil dat het land genoemd is naar de Surinamerivier en dat die een naam droeg van Indiaanse herkomst). Surreyham bestaat uit twee elementen: *ham* - zoals in Hampstead Heath en Hampton Court - betekent plaats, dorp, heerlijkheid, en Surrey is een Engels graafschap.

Suriname is, volgens die ene theorie, in de loop van de zeventiende eeuw door de Britse overheid genoemd naar de graaf van Surrey. Geen ongebruikelijke procedure bij de Britten: New York - dat zij verworven door het van Nederland over te nemen in ruil voor Suriname - heet naar het graafschap York en Rhodesia - tegenwoordig Zimbabwe - dankte zijn naam aan Cecil Rhodes, die het stichtte.

Het gebakkelei tussen Engeland en Nederland in die regio heeft onze taal nog meer opgeleverd.

In 1814 veroverden de Britten drie kleine Nederlandse kolonies, waaronder Berbice. Aan het verschrikkelijke klimaat daar danken we de uitdrukking 'naar de barrebiesjes gaan' voor doodgaan. In het Gronings betekent *loop noa de Barrebiesies* 'loop naar de maan'.

Volgens de landkaart ligt Suriname tussen Frans Guyana en Brits Guyana in. Het had dus net zo goed Hollands Guyana geheten kunnen hebben. Zo heette het ook inderdaad en zo is het ook genoemd, o.m. door de schrijfster Welmoet Wijnaendts Francken-Dyserinck in haar boek *Drie maanden in de West* (1913). Zij bereisde het gebied en had niet alleen oog voor de natuur en opvallende gewoontes, maar ook oor voor de taal, getuige dit fragment:

Takki-takki is de negertaal en heet uit Hollands, Frans, Engels, Spaans en Creools te bestaan. Met wat nadenken en geduld is menige zin dan ook wel te lezen, maar verstaan of praten is wat anders. Als je bij de overweg van een trein leest: '*loekoe boen nanca spoorwaggie*'; of in de kerk boven 't hoofd van de negerpredikant (we hoorden een beschaafde Hollandse preek van een bosneger, broeder Schmidt) '*oen moe lobbi makandra*', dan is de betekenis en herkomst der woorden wel

duidelijk. En als 't een spreekwoord of wijze is, kom je met raden ook een heel eindje. Ik twijfel niet of bijna alle lezers zullen wel snappen wat: *'Ibri hoso habi hem kruisi'* of *'Poes-poesi no de na hoso, muisi-muisi teki hoso tron vo hem'* betekent; maar als er iemand, die geen neger-Engels kent begrijpt wat: *'Ourse siki vo todo da Kras-Krasi'*; is, neem ik mijn hoed voor hem of haar af. Zelf ben ik 't althans al weer glad vergeten!

Oorspronkelijk verschenen in BZZLLETIN, mei/juni 1991. Deze versie is van 18-19 april 2020.

Robert-Henk Zuidinga (1949) studeerde Nederlandse en Engelse Moderne Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij schrijft over literatuur, taal- en bij uitzondering - over film.

Insulinde en Suriname is gepubliceerd in *Dit staat er 1. Columns over taal en literatuur*. Haarlem 2016. ISBN 9789492563040 .

Ook verschenen: *Dit staat er II, Artikelen en interviews over literatuur*, Haarlem 2017. ISBN 9789492563248 en *Dit staat er III. Bijnamen en Nederlied. Buitenlied en film*, Haarlem 2019. ISBN 97894925636637.

De drie delen *Dit staat er* bevatten de, volgens zijn eigen omschrijving, journalistieke nalatenschap van Zuidinga. De boeken zijn in eigen beheer uitgegeven. Belangstelling? Stuur een berichtje naar info@rozenbergquarterly.com - wij sturen uw bericht door naar de auteur.